

УДК 81'253:81'221]:130.2:316.77
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/99-1-55>

Оксана БЕЛИХ,
orcid.org/0000-0002-1167-0224
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) Belych@vnu.edu.ua

Ірина ЧАРИКОВА,
orcid.org/0000-0002-50580-5216
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) icharikova@vnu.edu.ua

КУЛЬТУРНО МАРКОВАНІ ЕЛЕМЕНТИ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УСНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Представлене дослідження присвячене одній з центральних тем міжкультурної комунікації – культурно маркованим елементам невербальної комунікації в усному перекладі.

Усний переклад є важливим засобом забезпечення безпосередньої взаємодії та порозуміння між людьми з різних культур. Культура ґрунтується на утворенні звичок, способів поведінки, мислення, сприйняття, цінностей всередині колективу. Однією з ключових складностей у цій сфері є правильне тлумачення культурно зумовлених елементів невербального спілкування. Такі елементи нерідко відрізняються від звичних у рідній культурі, але відіграють суттєву роль у комунікації. Це особливо важливо для перекладача, який працює в умовах обмеженого часу, що є типовим для усного перекладу. При сформованому єдиному семіотичному полі перекладач виступає у ролі медіатора як між мовами, так і між поведінками співрозмовників, які часто зумовлені культурними моделями. Невербальна комунікація становить особливі труднощі в спілкуванні, тому що співрозмовникам часто не вистачає знань про культурні відмінності невербальних кодів. До невербальної комунікації належать жести (рухи пальцями, руками, головою), міміка (рухи лицьових м'язів, особливо рота, очей, брів, лоба), погляди, проксеміка (відстань між співрозмовниками), тактильність (дотики), паралінгвістичні коди (використання голосу, тембру, інтонації). Ці знаки зазвичай є культурно марковані, їх не промовляють, проте їх розуміють, і вони можуть багато означати в спілкуванні.

Підготовка усного перекладача передбачає здатність аналізувати комунікацію в її різних проявах. При цьому правильне розуміння невербальних засобів сприяє досягненню точності й еквівалентності відповідності перекладу, що має вирішальне значення в міжкультурному спілкуванні.

Ключові слова: усний переклад, невербальна комунікація, міжкультурна компетентність, культура, міжкультурна комунікація.

Oksana BIELYKH,
orcid.org/0000-0002-1167-0224
PhD in Linguistics, Associate Professor,
Associate Professor at the German Philology Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) belych@vnu.edu.ua

Iryna CHARIKOVA,
orcid.org/0000-0002-50580-5216
PhD in Linguistics, Associate Professor,
Associate Professor at the English Philology Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) icharikova@vnu.edu.ua

CULTURAL MARKED ELEMENTS OF NONVERBAL COMMUNICATION IN INTERPRETING

The study focuses on one of the central themes of intercultural communication: culturally marked elements of non-verbal communication in interpreting.

Interpreting is an important means of ensuring direct interaction and understanding between people from different cultures. Culture is based on the formation of habits, behaviours, ways of thinking, perceptions, and values within a community. A central challenge in this domain lies in the accurate interpretation of culturally conditioned elements of non-verbal communication. Such elements frequently diverge from those internalised within one's own cultural framework, yet they exert a significant influence on communicative processes. This issue is particularly salient in the context of interpreting performed under temporal constraints inherent to the profession. Within a shared semiotic space, the interpreter acts as a mediator between languages and between the speakers' behaviours, which are often shaped by cultural patterns. Non-verbal communication, in particular, presents substantial challenges, as participants in interaction often lack sufficient awareness of cross-cultural variation in non-verbal codes. Non-verbal communication includes gestures (movements of the fingers, hands, and head), facial expressions (movements of the facial muscles, particularly the mouth, eyes, eyebrows, and forehead), eye contact, proxemics (the distance between interlocutors), tactility (touch), and paralinguistic codes (the use of voice, tone, and intonation). These signs are usually culturally marked; they are not spoken, yet they are understood and can convey a great deal in communication.

The training of an interpreter involves the ability to analyze communication in its various forms. A proper understanding of non-verbal cues helps to ensure that the translation is accurate and equivalent, which is of crucial importance in cross-cultural communication.

Key words: *interpreting, non-verbal communication, intercultural competence, culture, intercultural communication.*

Постановка проблеми. Усний переклад є важливим інструментом взаємодії та взаєморозуміння між представниками різних культур. Однією з основних труднощів усного перекладу є правильне тлумачення культурно маркованих елементів невербальної комунікації. Такі елементи часто відрізняються від тих, які прийняті в рідній культурі, проте мають беззаперечно важливе значення в спілкуванні. Особливо важливо знати це перекладачеві в умовах обмеженого часу, що характерно для усного перекладу.

У зв'язку з цим дослідження культурно маркованих елементів невербальної комунікації в процесі усного перекладу є актуальним не лише з теоретичної, а й з практичної точки зору, оскільки сприяє підвищенню професійної підготовки перекладачів та ефективності міжкультурної комунікації.

Аналіз досліджень. Низка вчених з різних країн вивчала особливості та засади міжкультурної комунікації, формування культури професійного спілкування, крос-культурний менеджмент, стереотипи та конфлікти. Серед основних досліджуваних тем вітчизняних науковців варто назвати наступні: невербальна міжкультурна комунікація та її мовленнєві жанри (Паславська А.), міжкультурна комунікація та її значення для професійної комунікації майбутніх фахівців (Галицька М.), чинники формування міжкультурної толерантності педагогів (Палько І.), особливості формування міжкультурної компетентності (Бондарчук О., Пасик Л., Рись Л.), міжкультурна комунікація в глобальному цифровому ландшафті (Аксьонова О., Яценко О.) та інші.

Мета статті. Мета дослідження полягає у вивченні особливостей культурно маркованих елементів невербальної комунікації в усному перекладі.

Для досягнення мети наукової розвідки необхідно виконати такі завдання:

- розглянути теоретичні підходи до поняття культурно маркованих елементів у перекладознавстві та визначити їх основні типи;
- проаналізувати приклади передачі культурно маркованих елементів у практиці усного перекладу.

Об'єктом дослідження є процес усного перекладу як форма міжкультурної комунікації. Предметом дослідження виступає специфіка відтворення та інтерпретації культурно маркованих невербальних елементів у процесі усного перекладу.

У роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують всебічний аналіз культурно маркованих елементів невербальної комунікації в процесі усного перекладу, зокрема в умовах міжкультурної взаємодії:

- метод теоретичного аналізу та узагальнення наукових джерел, який дозволив систематизувати підходи до розуміння культури, міжкультурної комунікації, невербальної поведінки та її ролі в перекладацькій діяльності;

- метод порівняльного аналізу застосовано для зіставлення невербальних моделей поведінки в різних культурах для виявлення культурно маркованих елементів, які можуть викликати труднощі або непорозуміння під час усного перекладу, а також визначити відмінності у трактуванні однакових жестів чи невербальних сигналів у різних культурних середовищах;

- метод контекстуального аналізу, який сприяв визначенню значення невербальних сигналів залежно від культурного та ситуаційного контексту.

Виклад основного матеріалу. Між власною та чужою культурами виникає «простір неоднознач-

ності, невизначеності та новизни». У цьому просторі виникає міжкультурне. Тут стикаються різні світогляди, форми життя, способи мислення та поведінки, що через незнання чужого створюють потенціал для конфлікту (IKUD). Щоб цього не сталося, задля позитивного формування ситуацій культурного порозуміння та встановлення рівноваги між чужим і власним, а отже, уможливлення обміну інформацією, необхідна міжкультурна компетенція, якою перекладачі повинні володіти в першу чергу. Міжкультурна компетентність є вирішальною для досягнення розуміння між представниками різних культур. Вона охоплює здатність обробляти свою і чужу інформацію. Її розуміють як цілісну взаємодію індивідуальних, соціальних, професійних та стратегічних навичок.

Оскільки в представленій науковій розвідці йдеться про дослідження особливостей культурно маркованих елементів невербальної комунікації в усному перекладі, то коротко зупинимося на значенні самого терміну.

В культурній антропології культуру розуміють як систему концептів, переконань і досягнень, які проявляються як в поведінці та діях людини, так і в її духовних та матеріальних цінностях. Таким чином, можна сказати, що культура – спосіб, яким люди живуть і як вони створюють свій світ (Maletzke, 1996: 16). Культура ґрунтується на утворенні звичок всередині колективу. Так, християни традиційно ходять в неділю в церкву, вірять в Святу Трійцю та вважають подружню зраду гріхом. Дослідник Клаус-Петер Ханзен називає такі звички «стандартизацією» і культуру визначає наступним чином: «Культура охоплює стандарти, які є чинними у колективах» (Hansen, 2011: 39). Автор розрізняє чотири галузі колективної стандартизації: *комунікація, мислення, відчуття та поведінка* (Hansen, 2011: 32-146).

Наші думки та погляди на ті речі, що нас оточують, є культурно обумовленими. Такий вид стандартизації особливо проявляється в побуті, що часто відображається в правилах поведінки чи прислів'ях та призводить, своєю чергою, до стандартизації поведінки. Таким чином, стандарти, які існують у культурах, називаємо когнітивними, до яких відносимо: коди, думки, почуття та дії, які належать до *ментального виміру культури* (ми це не бачимо, не відчуваємо, за цим не можемо спостерігати, тому що не можна заглянути в голову представника певної культури). Проте в антропології розглядають ще два виміри культури: *матеріальний та соціальний* (ми це бачимо, за цим можемо спостерігати). Матеріальний вимір культури охоплює ЗМІ та інші культурні артефакти:

від літературних творів та законодавчих текстів через картини, фотографії та будівлі до телешоу та театральних вистав. Соціальний вимір культури охоплює конкретну взаємодію в групах та суспільствах, а також соціальні структури та інституції, які створює культурна спільнота.

Для виникнення культури та її передачі іншим поколінням принципово важливою є об'єктивація ментальних феноменів. Для цього культурно специфічні форми мислення чи зразки поведінки мусять відобразитися в артефактах та вчинках. Тоді вони можуть стати видимими, про них можна говорити, за ними спостерігати, і вони можуть перетворитися на звичку певної групи людей. Лише поєднання трьох вимірів культури (ментального, матеріального та соціального) може уможливити передачу культури іншим поколінням.

Майже єдина найчастіша причина непорозуміння між представниками різних культур – це, звісно, мовні бар'єри. Мова є найважливішим інструментом для порозуміння людей як з однієї культури, так і з різних. Вона є не тільки безпосередньою дійсністю думки, а й сприяє обміну думками, взаємному розумінню людей, організації їхніх спільних дій (Белих, 2011: 294). Мова є основою існування спільноти, це ланцюг, що поєднує нинішнє покоління з минулим і майбутнім, єднає людей у просторі (Коваленко, 2017: 10). Мова є знаковою системою, засобом спілкування і мислення, способом пізнання світу, збереження і передачі інформації. Тому знання мов і їхнє практичне використання говорять про культуру особистості. Недостатня мовна компетентність одного чи кількох співрозмовників може призвести до непорозуміння у комунікації. Якщо ми спілкуємося іноземною мовою, рано чи пізно ми наштовхуємося на перешкоди для висловлювання. Це призводить до того, що не все, що ми хочемо сказати і висловити, буде так сприйняте, як ми маємо на увазі. Це також стосується невербальних сигналів, які часто можна по-іншому трактувати. В такому випадку з великою ймовірністю іронічні сигнали не доходять взагалі або лише частково до співрозмовника, що є причиною непорозуміння.

Невербальна комунікація становить особливі труднощі в спілкуванні, тому що співрозмовникам часто не вистачає знань про культурні відмінності невербальних кодів. Адже часто «жести й міміка вважають універсальними, але це не так» (Heringer, 2010: 86). Більшість науковців дотримується точки зору про те, що значна частина невербальних проявів емоцій є вродженою і не залежить від культури (Neuliep, 2006: 286). Але якщо в основному це так, то все ж є багато елементів у

невербальній комунікації, які особливо культурно марковані і які обов'язково потрібно знати усному перекладачеві.

До невербальної комунікації належать *жести* (рухи пальцями, руками, головою), *міміка* (рухи лицьових м'язів, особливо рота, очей, брів, лоба), *погляди*, *проксемика* (відстань між співрозмовниками), *тактильність* (дотики), *паралінгвістичні коди* (використання голосу, тембру, інтонації).

Жести і міміка найбільше культурно обумовлені і разом з тим мають велике значення як фактор невербального спілкування, який важко свідомо контролювати. Правильне трактування жестів може сказати більше, ніж насправді висловлює співрозмовник. Так, *кивок головою* означає в більшості європейських країн ствердження, а в Греції – заперечення. *Посмішка* є комунікативним знаком, значення якого може відрізнятися залежно від культури, що призводить до непорозумінь. У західних культурах сміх чи посмішка в першу чергу є проявом позитивних емоцій, таких як радість, веселість, а не знаком «трагічної чи сумної посмішки». У багатьох азійських країнах посмішка, навпаки, є проявом сорому чи вагання, що може бути неправильно трактована співрозмовником з іншої культури. На думку дослідника А. Рец «для японців важливо уникати конфлікти і не наполягати на своїй думці у конфлікті, а обмірковувати, як можна гармонійно обговорити питання; неприємне відчуття неагресивно, а прямо висловлювати через такі стратегії як зміна теми, мовчання, нечіткі висловлювання чи багатозначність; негативні почуття, такі як злість чи траур не показувати, а ховати їх за посмішкою» (Rez, 2006: 43). Таким чином, азійський співрозмовник сподівається виразити свою невдоволеність через посмішку чи сміх, тоді як європеєць розуміє це навпаки.

Ці поширені жести можуть зірвати міжнародні угоди:

– *піднятий великий палець*: вважається образливим у деяких регіонах Близького Сходу та Південної Америки;

– *жест «ОК» (коло з пальців)*: сприймається як сексуальна образа в Бразилії та Латинській Америці;

– *вказування вказівним пальцем*: вважається грубим в Індії, недоречним у Японії та агресивним у культурах Близького Сходу.

Схоже на міміку, *зоровий контакт* може виражати атмосферу напруги чи приязні, що під час розмови перекладачеві потрібно чітко розуміти, адже «він (зоровий контакт) виражає згоду, непорозуміння чи заперечення, залежно від його

частоти, тривалості чи інтенсивності» (Heringer, 2010: 82). Тривалість чи інтенсивність зорового контакту залежить від стосунків співрозмовників. Між незнайомими людьми у західних культурах, як правило, максимум є прийнятним лише миттєвий зоровий контакт, і вважається неввічливим чи надокучливим «витріщатися» на чужих. Хоча разом з тим зоровий контакт сприймається позитивно і є перш за все індикатором відвертості. Зоровий контакт між комунікантами різної статі, до того ж, має тенденцію бути семантично більш навантаженим, ніж зорові контакти між співрозмовниками однієї статі. Особливо важливо це в арабському культурному середовищі, коли зоровий контакт між особами однієї статі є довшим та інтенсивнішим, а зоровий контакт між особами різної статі сприймається надзвичайно негативно через жорстку сексуальну мораль.

Значення зорового контакту варіюється також залежно від того, чи він супроводжується елементами невербальної комунікації. В Німеччині, наприклад, довгий та інтенсивний зоровий контакт є сигналом того, що особа проявляє інтерес до того, що говорить співрозмовник. І навпаки, відхилення від зорового контакту є проявом незацікавленості у розмові чи втрати уваги до співбесідника.

Терміном *проксемика* позначають «просторові взаємостосунки людей у процесі спілкування: відстань між мовцями, розташування робочих місць тощо» (Крайняк, 2022). В межах однієї культури співрозмовники інтуїтивно обирають для себе зручну відстань. Якщо ж «правильну» відстань порушують (переходять чи не доходять), то це призводить до того, що комуніканти почуваються незручно і будуть намагатися підсвідомо коригувати відстань. Так, майже неможливо буде впоратися з цим завданням латиноамериканцю та японцю, якщо вони зустрінуться в одній комунікативній ситуації. Надто близьке наближення латиноамериканця до японця, ймовірно, буде сприйняте останнім як настирливість, нечемність і порушення норм ввічливості, тоді як відсторонення японця, зі свого боку, буде витлумачене південноамериканцем як відмова або неприйняття. Звісно, яка відстань між співрозмовниками є найприйнятнішою, залежить не лише від культурної приналежності, а й від інших факторів. На думку лінгвіста Дж. Нойліп, велику роль відіграють ієрархічні відносини між ними та степінь довіри один до одного (Neuliep, 2006: 306). Стать та вік мають значення для вибудови прийнятної дистанції у розмові.

Разом з проксемікою *тактильність* має важливе значення у спілкуванні. Залежно від статі

співрозмовників та відносин між ними залежить, передусім, тип дотиків, які можна собі дозволити. Крім того, ряд інших факторів впливає на те, чи взагалі дотики допустимі. Кожний з цих факторів є культурно обумовленим. Так, майже автоматичне рукостискання при зустрічі в деяких країнах є культурно залежним і дуже важливим, а в інших, навпаки, категорично невічливим. Або ж свідомі та заплановані дії, які випереджають обдумування поведінки (*не потиснути руку у знак незгоди і тим самим проявити своє негативне ставлення*), є культурно специфічними та встановлюють рамки певної поведінки. В Німеччині чи в Україні у громадських місцях більш допустимі дотики між чоловіками і жінками, аніж в інших культурах. Заборонені зони для дотиків теж варіюють залежно від культури. В деяких азійських культурах голова, як орган, який вважається місцем духу, є категорично табу-зоною. До найважливіших факторів, які мають вплив на тактильну поведінку, належать місце, в якому відбувається розмова (громадське чи приватне місце); частина тіла, до якої доторкаються; тривалість дотику; тиск на місце дотику; питання, чи дотик був випадковим чи спеціальним (Neuliep, 2006: 308).

Наступним елементом невербальної комунікації є *паралінгвістичні сигнали*, до яких належать темп мовлення, сила голосу, тембр, інтонація. Ці елементи комунікації є особливими індикаторами результату розмови, які в першу чергу залежать від індивідуальних особливостей людини. Проте паралінгвістичні сигнали також можуть бути культурнозалежними. Це означає, що в різних культурах голосне спілкування, швидкий темп сприймаються по-різному. У більшій мірі, аніж інші аспекти невербальної комунікації, паралінгвістичні сигнали не піддаються контролю мовця. Оскільки, виходячи із конвенцій власної культури, часто співрозмовник робить висновок про те, чи партнер, до прикладу, самовпевнений чи ні, то в такому випадку можуть також виникати міжкультурні непорозуміння.

Інтонація є тим важливим елементом, який може бути визначальним для висловлювання. Одне й те саме речення, залежно від інтонації, можна інтерпретувати як питання чи ствердження. Правила для значення інтонації відрізняються не лише в різних мовах, а й іноді в межах однієї мови. Так, зростаюча інтонація, як в українській, так і в німецькій чи британській англійській, є індикатором питального речення. Проте в індійському варіанті англійської мови висхідна інтонація у питаннях відсутня. Це може призвести до непорозуміння та вважатися невічливим, якщо

не відповідають на запитання. У французькій мові стверджувальне речення закінчують на тон вище, ніж в англійській чи німецькій, в результаті чого також може виникнути плутанина. Таким чином, перенесення інтонаційних зразків висловлювань з рідної мови на іноземну належить до того типу помилок, які заважають конструктивному спілкуванню, і саме перекладач повинен уміти їх розпізнавати. Отже, жести і рухи тіла конкретизують інтенцію мовця, міміка передає емоційний стан, погляд регулює динаміку взаємодії, проксеміка відображає соціально-культурні норми дистанції, тактильність сигналізує про рівень довіри або формальності, а паралінгвістичні засоби визначають прагматичну спрямованість висловлювання. Все це формує єдине семіотичне поле, в якому перекладач виступає медіатором не лише між мовами, а й між культурно зумовленими моделями поведінки.

На основі проведеного аналізу було розроблено практичні рекомендації для усних перекладачів щодо врахування культурно маркованих невербальних елементів у процесі міжкультурної комунікації:

– Перед будь-якою міжнародною діловою взаємодією вивчіть норми мови тіла конкретної країни або регіону.

– Спочатку спостерігайте за місцевими партнерами, перш ніж діяти (Як близько вони стоять? Як довго вони підтримують зоровий контакт? Наскільки формальна їхня постава?) Повторюйте відповідні моделі поведінки, коли ви вже спостерігали за ними.

– Адаптуйте свою мову тіла відповідно до культурного контексту. Якщо ви перебуваєте в культурі з високим контекстом, пом'якшуйте жести, стримуйте зоровий контакт і приймайте мовчання. Якщо ви перебуваєте в культурі з низьким контекстом, підтримуйте прямий зоровий контакт, використовуйте чіткі жести та говоріть прямо.

– Визнавайте культурні промахи, коли вони трапляються. У західній діловій культурі дієве пряме вибачення: *Прошу вибачення за непорозуміння, яке виникло через цей жест*. У китайській діловій культурі слід визнавати це непрямо: *Я ще вивчаю належні етикетні норми. Дякую за терпіння*. Мета полягає в тому, щоб зберегти репутацію та продемонструвати повагу до культурних відмінностей.

– Знайте, коли просити роз'яснень: у культурах з низьким контекстом прохання про роз'яснення свідчить про зацікавленість та ретельність. У культурах з високим контекстом постійні прохання про роз'яснення можуть здаватися неповажними,

натякаючи на те, що ви не звертали уваги або не довіряєте співрозмовнику.

– Оцінюйте обстановку. При потребі попередьте про культурні відмінності свого замовника. Якщо мова тіла вказує на плутанину чи дискомфорт, попросіть роз'яснення. Якщо мова тіла свідчить про комфортну тишу чи роздуми, не втручайтеся.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, доцільно підкреслити, що в умовах усного перекладу невербальна комунікація виступає не допоміжним, а системоутворювальним компонентом передачі змісту. Ефективність усного перекладу значною мірою залежить від здатності перекладача точно декодувати й адекватно відтворювати невербальні сигнали. Ігнорування або

неправильна інтерпретація цих компонентів може призвести до втрати смислу, спотворення комунікативного наміру або навіть до міжкультурних непорозумінь. Таким чином, професійна компетентність усного перекладача передбачає не лише високий рівень володіння мовами, а й розвинену здатність до мультимодального аналізу комунікації. Усвідомлене розуміння невербальних засобів дозволяє забезпечити точність, еквівалентність і прагматичну адекватність перекладу, що є критично важливим у міжкультурному діалозі.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методик підготовки перекладачів із фокусом на інтеграцію невербальної компетентності в професійні стандарти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєлїх О. До питання зв'язку міжкультурної комунікації і мови. *Наукові записки. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство)*. 2011. Вип. 96 (1). С. 291–294.
2. Коваленко Т. Роль української мови у сучасних міжкультурних комунікаційних процесах. *Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики. Сер. Філологічні науки (мовознавство)*. Бердянськ. 2017. Вип. XIV. С. 13.
3. Країняк Л., Бичок А., Бондар О. Глосарій з дисципліни «Іноземна мова». Тернопіль : ЗУНУ, 2022. URL: <https://surl.li/cpytue> (дата звернення: 14.04.2026).
4. Hansen K. Kultur und Kulturwissenschaft: Eine Einführung. 4. Auflage. Tübingen : UTB GmbH, 2011. 304 S.
5. Heringer H. Interkulturelle Kommunikation: Grundlagen und Konzepte. 3. Auflage. Stuttgart : UTB GmbH, 2010. 240 S.
6. IKUD-Seminare. *Interkulturelle Kompetenz* : web-seite. 2025. URL: <https://surl.li/tvdrrl> (дата звернення: 10.04.2026).
7. Maletzke G. Interkulturelle Kommunikation: Zur Interaktion zwischen Menschen verschiedener Kulturen. Westdeutscher Verlag : Opladen, 1996. 226 S.
8. Neuliep J. Intercultural Communication. 3rd ed. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 2006. 479 p.
9. Rez H., Kraemer M., Kobayashi-Weinsziehr R. Eine Reise zum systematischen Verständnis interkultureller Missverständnisse. *Interkulturelle Kommunikation: Methoden, Modelle, Beispiele* / Hrsg. Kumbier D., Schulz von Thun F. Hamburg : Rowohlt, 2006. S. 28–72.

REFERENCES

1. Bielykh O. (2011) Do pytannia zviazku mizhkulturnoi komunikatsii i movy. *Naukovi zapysky*. [On the issue of the relationship between intercultural communication and language] RVV KDPU im. V. Vynnychenka. Ser. Filolohichni nauky (movoznavstvo), Kirovohrad, 96 (1). 291–294. [in Ukrainian].
2. Kovalenko T. (2017) Rol ukrainskoi movy u suchasnykh mizhkulturnykh komunikatsiinykh protsesakh. [The role of the Ukrainian language in modern intercultural communication processes] Aktualni problemy lnhvistyky ta lnhvodydaktyky. Ser. Filolohichni nauky (movoznavstvo), Berdiansk, XIV. 13. [in Ukrainian].
3. Krainiak L., Bychok A., Bondar O. (2022) Hlosarii z dystsypliny «Inozemna mova». [Glossary for the discipline “Foreign Language”] ZUNU. Ternopil. URL: <https://surl.li/cpytue> [in Ukrainian]. (Last accessed: 14.04.2026).
4. Hansen K. (2011) Kultur und Kulturwissenschaft: Eine Einführung. [Culture and cultural studies: An introduction] UTB GmbH, 3rd ed., Tübingen, 304 S. [in German].
5. Heringer H. (2010) Interkulturelle Kommunikation. [Intercultural communication] UTB GmbH, 3rd ed., Stuttgart, 240 S. [in German].
6. IKUD-Seminare (2025) Interkulturelle Kompetenz. [Intercultural competence]. URL: <https://surl.li/tvdrrl> [in German]. (Last accessed: 10.04.2026).
7. Maletzke G. (1996) Interkulturelle Kommunikation: Zur Interaktion zwischen Menschen verschiedener Kulturen. [Intercultural communication: Interaction between people of different cultures] Westdeutscher Verlag, Opladen, 226. [in German].
8. Neuliep J. (2006) Intercultural communication. Sage Publications, 3rd ed.. 479 p.
9. Rez H., Kraemer M., Kobayashi-Weinsziehr R. (2006) Eine Reise zum systematischen Verständnis interkultureller Missverständnisse. [A journey toward a systematic understanding of intercultural misunderstandings] Rowohlt, Hamburg, 28–72. [in German].

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

